

AZ 1707-ES OROSZ—MAGYAR TÁRGYALÁSOK ELŐZMÉNYEI*

Írta: VÁRADI-STERMBERG JÁNOS

A közelmúlt évek magyar történetírása szép eredményeket ért el a Rákóczi-szabadságharc tanulmányozásában. Azonban bizonyos fokig még adó-
sak vagyunk a szabadságharc külpolitikájának feltárásával, a nemzetközi vi-
szonyok széles körű bemutatásával. A legutóbbi évek folyamán megjelent egy
értékes forráspublikáció, amely fontos iratokat tartalmaz a nemzetközi kap-
csolatokról [1], napvilágot látott több részletkérdésre vonatkozó munka [2].
Azonban a problematika elégtelen tanulmányozása még mindig szembetűnő.

Az orosz—magyar kapcsolat alakulása nem tartozik a szabadságharc nem-
zetközi viszonyainak központi problémájához, de időszerűvé teszi mélyebb
elemzését egyrészt szoros összefüggése a lengyel, francia, svéd, török viszonyok
alakulásával, másrészt az orosz kapcsolatok bizonyos fokú figyelmen kívül
hagyása a múltban, különösen a két világháború közötti időszakban.

Hézagpótló munka PERÉNYI JÓZSEF „II. Rákóczi Ferenc és I. Péter cár
diplomáciai kapcsolatainak kezdetei” c. 1956-ban megjelent tanulmánya.
A szerző mint a lengyel történelem avatott szakértője helyesen ismerte fel,
hogy a lengyel ügyek adnak kulcsot a probléma tisztázásához. Ugyanakkor
sikerült tanulmányában az orosz—magyar tárgyalásokat beilleszteni a XVIII.
század eleji bonyolult diplomáciai történet keretébe és megmutatni helyét mind
a szabadságharc vezetőinek külpolitikai akcióiban, mind az orosz külpoliti-
kában. PERÉNYI nagy vonalakban jellemzi a kapcsolatok felvételének előzmé-
nyeit. Mivel e kérdéssel a történetírás eddig alig foglalkozott, s az anyag is-
nehezen hozzáférhető, a szerző nem tűzhette ki céljául az előzmények szélesebb
körű feltárását, például az orosz külpolitikai vonal alakulását a szabadság-
harc irányában.

Az alábbiakban az orosz források — jelentős részben levéltári anyag —
alapján, megpróbáljuk elemezni a orosz—magyar viszonyt az 1703—1707
években, azaz a szabadságharc kezdetétől a diplomáciai kapcsolatok felvé-
teléig.

Oroszország küzdelme a balti-tengeri kijáratért szerencsétlenül kezdődött.
Dánia az angol—holland fegyveres közbelépés következtében már 1700 augusz-
tusában kénytelen volt elállni az orosz szövetségtől. I. Péternek csak egy szö-
vetsége maradt: II. Ágost szász választófejedelem, illetve lengyel király.
1700 novemberében az orosz csapatok vereséget szenvedtek a svédektől Nár-

* Az úngvári (Szovjetunió) Tudományegyetem és Főiskolánk között fennálló együtt-
működési megállapodás alapján Közleményeink részére küldött dolgozat.

vánál, ennek következtében Oroszország nemzetközi helyzete még inkább meg-ingott.

Törökországnak érdeke volt Oroszország gyengítése, ez lehetővé tette volna számára, hogy revidiálják az 1700. évi isztanbuli békeszerződést, amelyben a szultán elismerte Azov orosz birtoklását. Nyugaton a spanyol örökösödési háborúban egymással szemben álló felek mintha megegyeztek volna oroszellenes külpolitikájukban. Franciaország a svéd győzelemre várt, hogy utána segítséget kapjon XII. Károlytól a „Nagyszövetség” elleni háborúban. Igaz, hogy 1702-ben XIV. Lajos Moszkvába küldte Baluze nevű követét, aki majd egy évig tartózkodott ott, és tárgyalásokat folytatott a kereskedelmi kapcsolatok fejlesztéséről. Magyar szempontból fontos, hogy e tárgyalások folyamán felmerült egy orosz támadás terve Erdély irányában, a leendő magyar szabadságharc megsegítése céljából. Eredetileg a tervet az orosz szolgálatban levő Johann Reinhold Patkul livoniai nemes vetette fel, és ez mint francia ajánlat bekerült Baluze utasításába [3]. Baluze tárgyalásai nem vezettek különös eredményre, mert Oroszország fő kereskedelmi partnerei az angolok és a hollandok voltak, Franciaország nem tudott velük versenyezni. Ugyanakkor Anglia és Hollandia sem volt érdekeltve abban, hogy Oroszország kijáráthoz jusson a Balti-tengeren, inkább a svédeket támogatta.

A mi szempontunkból fontos az orosz—osztrák viszony alakulása. Ennek kutatója A. FLOROVSKIJ, a prágai egyetem professzora a kérdést tanulmányozó munkájában leszögezi, hogy „a kapcsolatok Oroszország és Ausztria között Nagy Péter uralkodása alatt általában véve kedvezőtlenül alakultak” [4].

A viszony a törökellenes háborúban, szövetséges két ország között a karlócai béke megkötése óta fokozatosan romlott. Erről Rákóczi 1711-ben Borisz Ivánovics Kurákin orosz diplomatával folytatott egyik beszélgetése során következőképpen nyilatkozott: (Kurákin érdemesnek tartotta feljegyezni a hosszúságú beszélgetést.) „A múlt időkben már láttuk, hogy az ausztriai udvar cselészövéseivel mennyit ártott cár őfelsége érdekeinek, amikor szövetségesek voltak a török ellen. És amikor észrevették, hogy őfelsége a cár sikert ért el a török városok, Azov és más városok bevétele után, maguk békét kötöttek. Megkötve a karlócai békét a cár őfelségét cserbenhagyták és az azon voltak, hogy azokkal (a törökökkel M. S. J.) folytassa a háborút. Nagy nehézségbe ütközött az orosz udvarnak ezt befejezni és a békekötéskor (Isztambuli béke, 1700) egyes várakat kénytelen volt lerombolni. Ugyancsak a svéd érdekében jártak el a birodalomban és a Portán is, intrikáltak és amennyire tehették, a cár őfelsége érdekei ellen munkálkodtak.” [5].

Charles Whitwort, moszkvai angol követ, aki korábban Bécsben működött, kevésbé volt elfoglalt ebben a kérdésben. „Az orosz és a bécsi udvar közötti meghasonlás okairól” c. emlékiratában (melyet 1711-ben állított össze) ugyancsak rámutatott, hogy a cár elégedetlenségének kezdete az osztrákokkal szemben, a karlócai békéhez fűződik [6].

1701-ben a cár Bécsbe küldte Pjotr Alekszejevics Golicin herceget, hogy próbálja rávenni a császárt egy orosz—osztrák szövetség megkötésére, s hogy közvetítsen a svédekkel való megbékélés érdekében. A bécsi udvar, nem akarva rontani kapcsolatát a győzelmeskedő svéd királlyal, (különben is érdekelve volt, hogy az északi háború folytatódjék), hallani sem akart az orosz ajánlatokról. Golicin, akinek a császári fővárosban úton-útfélen megaláztatásban

volt része, jelentette: „Kaunitz gróf főminiszter még csak beszélni sem akar velem, de a többiekre sem lehet számítani, ezek csak nevetnek rajtunk” [7].

Az orosz–osztrák ellentétek különösen élesek voltak ez idő tájt Lengyelországban. Az osztrák diplomácia azon fáradozott, hogy II. Ágost királyt különbéke megkötésére bírja. Ez esetben a császár számíthatott volna a szász csapatok segítségére is a franciák ellen.

A megromlott osztrák–orosz viszony következtében az orosz diplomácia érdeke volt, hogy a bécsi udvarnak nehézségeket támasszon. Moszkvában nagy figyelemmel kísérték a magyar események alakulását, és rendszeres információkkal rendelkeztek, 1698-ban I. Péter, bécsi tárgyalásai alkalmával, mikor meggyőződött, hogy az osztrákok cserben hagyják őt a törökökkel folyó háborúban, elevenére tapintott tárgyaló partnerének, Kinsky osztrák kancellárnak, a beszélgetést a forrongó Magyarország felé terelve: „Illendő megfontolni miképp lázadtak fel a múlt évben a magyarok” az 1697. évi hegyaljai felkelésre célozva. Az érzékeny ponton érintett kancellár kitérő választ adott: „a múltra, ami már megtörtént, nincs mit visszatekinteni, a jövőről kell beszélni” [8]. Azonban a jövő nem hozott jót Magyarországon a Habsburgoknak, és a cár már 1702 nyarán hírt kapott a magyar mozgalom felújulásáról. Június 5-i, F. M. Aprakszin admirálishoz intézett, levelében [9] a cár kérte: „itt, habár még nem bizonyos, híre van, mintha Magyarban zendülés kezdődött volna” [10].

Felmerül a kérdés: volt-e Moszkvában egy olyan ember, aki közelebbről ismerte a magyar viszonyokat, és tájékoztathatta a kormányt? Ebben a tekintetben figyelemre méltó személy az ugocsi Karács-falváról származó Zékány Iván, aki mint orosz tolmács 1699-ben részt vett a karlócai kongresszuson, majd Oroszországba ment, ahol jelentős szerepe volt a kulturális életben és a cár környezetében forgott [11]. Az ugocsi vidékről, (amely a hegyaljai felkelés utóharcainak volt a színhelye) [12], származó ember jó információkat szolgáltatott a magyar mozgalomról, annál is inkább, mert Moszkvából továbbra is fenntartotta kapcsolatait ugocsi rokonaival és ismerőseivel [13].

A szabadságharc kitörése után Lengyelországban fokozódott az osztrák nyomás Ágost királyra, hogy kössön békét a svédekkel és vezényelje át csapatait a magyar felkelés leverésére. Az orosz diplomácia kénytelen volt érelyesen fellépni, hogy ezt meggátolja. Johann Patkul, akit a cár azért küldött ki Varsóba, hogy egyengesse a szövetség megkötését Ágosttal, 1703 szeptemberében a következőket jelentette: „A császáriak, hollandok és az angolok munkálkodnak, hogy a cár őfelsége, és a lengyel király közti szövetséget meggátolják... a császári követ mondta a királynak, hogy ne siessen megkötni a szövetséget a cár őfelségével. A királynak pénzségélyt ígérnek, csakhogy vezényelje át a csapatait Magyarországra. Azonban minden erőmmel ellene vagyok és meglátjuk a napokban, ki győzedelmeskedik.” [14].

A szász intervenció, amittől később is tartottak a magyar szabadságharc vezetői [15], nem következett be, bár tudjuk Charles Whitwort angol követ december 26-i jelentéséből, hogy Ágost felajánlotta a csapatait Bécsnek [16]. Az orosz diplomácia saját érdekeit követve elérte, hogy a szász csapatok továbbra is a svédek ellen harcoljanak.

A magyar felkelés eseményeit az orosz hivatalos körök fokozott figyelemmel kísérték. 1703 végén Gavriilo Ivanovics Golovkin, a külügyi hivatal (Pozszolszkij prikáz) vezetője utasítást adott a bécsi követnek, hogy „a magyar

dolgokról” részletes jelentéseket írjon [17]. Golicin herceg tájékoztatásai értékes, eddig fel nem használt anyagot adnak a szabadságharc kezdetének (1703–1704) tanulmányozásához. Szerzőjük egyoldalúan volt informálva egyes eseményekről, de jelentéseiben sok adatot találunk a bécsi udvar nehézségeiről, a felkelők sikereiről, érdekes részleteket a harcokról. Golicin a felkelést az elnyomott magyar parasztság fellépéseként értékelte. Tisztában volt a franciák különös érdekelttségével a mozgalom sikereiben. Ugyanakkor hamar felismerte a megmozdulás jelentőségét és átfogó jellegét [18].

Szeptember 7-i jelentésében [19] olvassuk: „Az a lázadás nem apad, hanem még inkább szélesedik, nagy rombolást visznek véghez, amitől az itteni császári udvar, az utóbbi hírek után, nagy kellemetlenségben és rettegésben van” [20]. Szeptember 14-én már azt írta, hogy Bécsben az ostromra készülnek, december 7-én pedig panaszkodott a nagy drágaságra és a szegénységre, amit azzal magyaráz, hogy a felkelők „igen gyorsan az itteni városhoz érhetnek” [21]. Részletes jelentést írt Golicin szeptember 3-án „Tudósítás a Rákóczi vezette magyar ellenszegülésről” címmel. Benne több a pontatlan adat, a fantasztikus elem, mint a konkrét eseményekről szóló tudósításaiban, de így is érdeklődésre tarthat számot [22].

Nagy figyelmet tanúsított a magyar események iránt az első orosz újság, az 1703-tól megjelenő „Vedomosztyi” (Közlöny), amelynek Magyarországról szóló hírei, főként az első időben az osztrák hivatalos közleményekre és a nyugati (német, angol, holland, olasz) újságokra voltak alapozva.

Az orosz diplomácia élénk figyelemmel kísérte az angol és a holland követ közvetítési kísérleteit is. Golicin egyik jelentésében, melyet 1704 márciusában írt, megjegyezte, hogy az angolok és a hollandok módfelett fáradoznak, hogy békét eszközöljenek ki a császárnak a lázadókkal [23]. Az orosz követ értesítette a külügyi hivatalt a béketárgyalások menetéről, jelentéseihez csatolta az osztrák és a magyar békeponthoz, az angol követ utasítását a közvetítés érdekében stb. [24]. A békeközvetítésről írt a „Vedomosztyi” is, amely egyik tudósításában jelentette, hogy „a császári udvar igen reméli és mindent megtesz, hogy angol és holland segítséggel megbékéljenek a magyar földön” [25]. Az 1704. évi tárgyalások sikertelen befejezése után Golicin egy kissé irónikusan jelentette, hogy a holland követ Magyarországról „minden öröm nélkül” tért vissza Bécsbe [26]. Az orosz diplomácia figyelemmel kísérte az 1705–1706. évi béketárgyalásokat is. A „Vedomosztyi” többször jelezte az angolok és a hollandok érdekelttségét a béke megkötésében, azért, hogy „a szövetségesek sikeresen tudják folytatni a háborút a franciák ellen” [27]. Andrej Artomonovics Matvejev orosz diplomata Hágából jelentette 1706-ban, hogy az angol királynő „nagy elégedetlenséggel fogadta . . . a magyarok lázadását, akik bécsi minisztere jelentései szerint, a császár kegyes kijelentése után sem mutatnak engedelmességet a császár iránt”. Matvejev szerint Hágában úgy értékelték a békeközvetítés kudarcát, hogy az a török beavatkozást fogja maga után vonni [28].

A török fővárosból érkező orosz jelentések különös érdeklődésre tarthatnak számot. Ezek nemcsak a Porta magyarok iránti állásfoglalásáról és az Isztambulba akkreditált követek közt folyó harcról, hanem az orosz diplomácia ezzel kapcsolatos akcióiról is tartalmaznak értékes adatot. A „Vedomosztyi” még a szabadságharc megkezdése előtt hírt adott a törökök bécsi udvar iránti békeóhajáról, s arról hogy a szultán „nem engedi meg a magya-

roknak, hogy lázadást vagy zavargást okozzanak”. Ugyanakkor arról is írt, hogy ezeket a kijelentéseket szkeptikusan értékelik, és Bécsben nem hisznek a békében [29]. Az újság az isztanbuli francia követ tevékenységéről is tudósított [30]. Részletes tájékoztatásokat küldött Ferriol francia követ tevékenységéről Pjotr Adrejevics Tolsztoj, az első isztanbuli állandó orosz megbízott: „A francia követ mindenképp munkálkodik. Azonban az angol és holland követ is nyitva tartja szemét és ahogy tudják akadályozzák a franciát.” [31].

Krilova szovjet történész, aki külön tanulmányt szentelt az orosz diplomácia századeleji isztanbuli tevékenységének, megállapítja, hogy 1703 végén és 1704 elején a követek érdeklődésének központjában a magyar kérdés állt [32]. 1704. január 15-én kelt jelentésében Tolsztoj a Porta nagyméretű hadikészülődéséről [33] és a francia követnek arról az erőfeszítéséről írt, hogy a nagyvezért és a minisztereket a magyar ügyben beavatkozásra készítse, s arról, hogy a francia követ sok főurat „ajándékoz meg”. Ugyanebben a jelentésében az orosz követ magyar főnemesek megérkezéséről tudósít, akik a francia követnél laknak. Ezek nem akarnak többé a császár alattvalói lenni és „a Portától kérnek segítséget” [34].

Az elromlott osztrák–orosz viszony hozta magával, hogy Tolsztoj nemcsak rokonszenvvel kísérte a francia követ tevékenységét, hanem kész volt segíedezni is. Február 3-án engedélyért fordult Moszkvához, hogy „bekapcsolódjon” a francia akcióba, és pénzt kért erre a célra, mert „a törökök azt nem ismerik el, aki ígér, azt szeretik, aki ad” [35].

A moszkvai külügyi hivatalban azon a véleményen voltak, hogy a törökök Oroszországtól távol tartásának legjobb módja, ha háborúba keverednek az osztrák császárral. Ebben az ügyben folytak tárgyalások a még mindig Moszkvában tartózkodó Baluze francia követ és Szavva Raguzinszkij isztanbuli orosz kereskedő és diplomáciai megbízott között, akik meg is egyeztek a francia–orosz közös isztanbuli akcióban, amely a „magyarok megsegítését” tűzte ki céljául [36]. Tolsztoj meg is kapta a még december végén keltezett rejtjelzett utasítást, amely előírja, hogy „Isten segítségét kérve” felhasználhat „háromszázetret, vagy akár többet is” arra, hogy a Porta „a magyar ügühöz csatlakozzon” [37]. A mellékelt részletes utasítás kifejti, hogy megbízható hír érkezett a „császár nehézségeiről magyar és erdélyi földön, ahol a lázadók kevés híján egész birtokát elfoglalták”. A Portán tartózkodó angol és holland miniszterek mindenképpen zavarni fognak, azonban a „franciák is figyelik az ügyet, hogy mi is történik Magyarországon és Erdélyi földön, s ha lehető lenne a törököt rávenni, hogy valamilyen irányban foglalt legyen, leginkább a császár irányában” [38].

A későbbi jelentéseiben Tolsztoj beszámolt a közös akció eredményeiről. Május közepén arról tudósított, hogy a törökök ösztönzik a magyarokat a franciákon keresztül, de mikor az utóbbiak megkérték a nagyvezért, hogy a maga nevében is írjon a magyaroknak, a nagyvezér nem teljesítette. Így a francia követ saját nevében írt [39]. Május 22-én Tolsztoj az osztrák ügyszívő tiltakozásáról tudósított, mikor az említett magyar követek kihallgatáson voltak a nagyvezérnél. Arra hivatkozott, hogy ezek a tárgyalások ellenkeznek a békeszerződéssel. A nagyvezér tagadta, hogy magyar követek érkeztek volna a török fővárosba, kijelentvén, hogy ő erről „mit sem tud”. Azonban a török ügyekben általában jól informált Tolsztoj szerint „azok a bizonyos magyarok a nagyvezérnél titokban jártak, s hogy mit tárgyalt velük, azt senki

sem tudja” [40]. Március 4-én Talman osztrák ügyvivő meglátogatta az orosz követet, később Sutton angol követ és Tolsztoj kölcsönösen felkeresték egymást. Ezek a látogatások Krilova szerint azzal voltak kapcsolatban, hogy a szövetséges állam képviselőinek figyelmét nem kerülte el Szavva Raguzinszkij terve a magyarok megsegítéséről és elhatározták, hogy „barátságos nyomást gyakorolnak” az orosz követre [41]. Április 4-én, mikor az orosz követ viszonzta Sutton látogatását, ez valóban a magyar szabadságharcra terelte a szót, megemlítvén, hogy „az a bizonyos magyar rebellió nem hagy fel”. Kijelentette, hogy a „császár őfelsége sok csapatot összpontosít” és „remény van levetni azokat a lázadókat”, mivel nekik még „nem sikerült hatalmukba venni megerősített városokat és csak a vidéket birtokolják”. Nehéz lenne megmondani, milyen választ várt erre az angol követ. Tolsztoj beírta azzal a kijelentéssel, hogy mikor ő „a császár kellemetlenségéről hall, igen bántva érzi magát... és azt kívánja, hogy a császári felségnek sikerüljön minél hamarabb lecsillapítania azon lázadásokat”. Ezzel véget ért az érdemleges beszélgetés [42].

Az ügy ezzel nem fejeződött be. A szövetséges hatalmak isztanbuli képviselői hamarosan elterjesztették a hírt, hogy Oroszország kész segídeni a császárnak a magyar szabadságharc leverésében. Az álhír terjesztésével a „nagy szövetség” képviselői nemcsak a magyarok megfélemlítését akarták elérni, hanem a francia—orsz és a török—orsz viszony elmergesítését is, ami esetleg a törökök Oroszország elleni támadásához is vezethetett volna. Talán éppen ezért tartotta szükségesnek Tolsztoj erőlyesen visszautasítani e hírt. A konstantinápolyi patriárkához, Doszifejhez írt levelében (aki szoros kapcsolatot tartott fenn az orosz követséggel, és gyakran az orosz diplomácia szócsöveként lépett fel), az orosz követ kijelentette: „Itt, amint hallom, az angol és a holland követ azt terjeszti, mintha a fenséges cár hadait küldené a császár segítségére. Ez semmiképpen és soha nem lesz.” [43]. Tudjuk, hogy ez az ekkor még alaptalan hír elterjedet, és eljutott Magyarországra is [44].

A szövetséges hatalmak képviselői elérték fő céljukat: a törökök nem avatkoztak be a magyar felkelésbe. Amint Tolsztoj jelentette „a francia követ több mint százezer reált költött el, de hasznot semmit sem húzott” [45]. Ugyanakkor Tolsztoj maga is panaszkodott, hogy a törökök „apraja-nagyja mind kapni akar és szemtelenül kéreget” [46]. Természetesen, nem lenne helyes túlbecsülni a „nagy szövetség” isztanbuli képviselőinek szerepét a török beavatkozás meggátolásában. A török álláspont kialakulására hatással voltak különböző tényezők, melyek az utóbbi kutatások alapján ismertek [47]. A kérdés tisztázásához azonban hozzájárultak azok a gondolatok is, amelyeket az említett Doszifej fejtett ki 1704. június 20-án kelt, Péter cárhoz intézett levelében. A patriárka szerint a törökök kívánják az osztrákok vereségét és a magyarok győzelmét, mert úgy gondolják, hogy győzelmük esetén „a rákócztárak vagy alávetik magukat (a töröknek), vagy később meghódítatnak”. Hogy a török még sem nyújt segítséget, Doszifej azzal magyarázta, hogy a franciák megerősödésétől tart, és fél, hogy a fegyveres akció egy orosz támadást váltana ki Törökország ellen [48].

A továbbiak során mind kevesebbet beszéltek a Portán a magyarok megsegítéséről. 1704 második felében a török—francia, és török—magyar viszony nagyfokú elhidegülése észlelhető, ami odáig fajult, hogy augusztusban az osztrák ügyvivő már azt jelentette: a szultán felajánlotta csapatait a magyar szabadságharc leverésére [49]. Az orosz követ, aki mindinkább közeledett az

angol és holland kiküldöttekhez, szintén utasítást kapott Golovin kancellártól, hogy hagyjon fel a török császár elleni izgatásával, mert „úgysem tudunk semmit elérni, és csak eláruljuk magunkat” [50]. Az orosz diplomácia figyelmét különben sem kerülhette el a magyaroknak az a kísérlete, hogy megnyerjék a svéd király támogatását, amelynek elérése érdekében Rákóczi megbízottai a török fővárosban arra igyekeztek rábírní a szultánt, hogy indítsa hadait az oroszok ellen [51]. A magyar–svéd közeledésről tudtak Moszkvában. Erről tanúskodik egy érdekes adat, amely jól érzékelteti a magyar szabadságharc belső és nemzetközi problémái közti kapcsolatot is. 1704 novemberében az orosz külügyi hivatalban jelentkezett Pantyelejmon Bozsics „titeli szerb parancsnok”, aki a Magyarországon élő szerb vezetők nevében felajánlotta segítségüket a cárnak a „hitetlenek” ellen. Jelezte, hogy a magyarok felhívták őket, tartsanak együtt, de ők elfogtak egy követet, akit Leszczyński és XII. Károly küldött Rákóczihoz, így megtudták, hogy a magyarok a franciákkal és a svédekkel barátkoznak, ezért az ajánlatot visszautasították [52].

De az orosz diplomácia továbbra is érdekelve volt, hogy a törökök segítséget nyújtsanak a magyaroknak. Az 1705–1706. évek folyamán többször felvillant az orosz követjelentésekben és sajtóban a török beavatkozás lehetősége, sőt az orosz követ 1707 elején újabb utasítást kapott, hogy járjon közbe a segítség érdekében [53]. Pedig az orosz diplomácia ekkor már meggyőződhetett arról, hogy a szultán végleg várakozó álláspontra helyezkedett. 1706 végén Tolsztoj jelentette, hogy a török „felső körökben” forgolódo egyik embere megkérdezte a nagyvezért „megsegítik-e a magyarokat vagy sem”. A török főúr keleti közmondással válaszolt: „Amikor az ellenség derékig megy be a vízbe, ki kell nyújtani a kezünket, hogy kihúzzuk, mikor melléig ér a víz, lehet hagyni lubickolni, amikor pedig nyakig van benne, szépen a víz alá kell nyomni, hogy befulladásjon.” Ehhez még hozzátette: „mi figyelni fogjuk, hogy mi lesz a magyarok és a császár között” [54].

1706 végén nehéz megpróbáltatásokon ment keresztül az orosz diplomácia, amikor tudomására jutott, hogy az egyetlen szövetségese, II. Ágost, már 1706 szeptemberében békét kötött a svédekkel és lemondott a lengyel koronáról. Az orosz kormány újabb széles körű diplomáciai akciót indított, tárgyalásokat kezdett az örökösödési háborúban szemben álló két féllel. Legfőbb célja volt áttörni Oroszország diplomáciai elszigeteltségét, s e cél elérését összekötötte egy másik feladat megoldásával, a lengyel trón betöltésének a kérdésével.

A tárgyalások még 1705-ben kezdődtek, amikor megérkezett Moszkvába Whitworth angol követ, és az orosz kormány kérte, hogy az angolok vállalkozzanak a közvetítő szerepre. Ismert okokból az angolok ezt megtagadták [55]. A tárgyalások 1706 végén–1707 elején Londonban folytatódtak, amikor odaérkezett Matvejev orosz követ. Matvejevet felhatalmazták, hogy ha Oroszországot felveszik a nagyszövetségbe, a cár hadsereget ad a franciák ellen „jó és könnyű kondíciók mellett, ott ahol ezekre szükség lesz . . . s különösen mivelhogy a magyar lázadás egész szövetségüknek nagyon árt és romboló hatása van, a franciáknak pedig pihenést biztosít” [56]. Az orosz diplomaták Bécsben pedig felajánlották a lengyel trónt Savoyai Eugén császári hadvezérnek.

Abba, hogy Oroszországot felvegyék a nagyszövetségbe, London és Bécs ezen az áron sem egyezhetett bele. 1706 végén, mikor a svéd csapatok bevo-

nultak Szászországba, Bécsben a szó legszorosabb értelmében rettegtek, hogy a svédek benyomulnak a birodalomba. Különböző források egybehangzóan tanúskodnak arról, hogy az európai diplomáciai körökben komolyan beszéltek XII. Károly osztrákellenes fellépésének lehetőségéről. Magyarországon is számoltak ezzel, óhajtották is ennek bekövetkeztét. Az orosz diplomácia szintén érdekelve volt abban, hogy a svédek „ott ragadjanak Ausztriában” s minden tőlük telhetőt elkövettek, hogy ez megtörténjék [57].

Ilyen körülmények között Bécsben óvakodtak attól, hogy elmérgesítsék a viszonyt a svédekkel. A bécsi udvar meghunyászkodó viselkedése Czobor labanc gróf kiadatása ügyében, engedékenysége a birodalombeli protestánsok vallásszabadságának kérdésében, a lengyel trónra jelölés visszautasítása, mindez és más tények jól érzékeltetik a bécsi udvar félelmét a svéd támadástól. A bécsi udvart engedékenységre készítette a svédek iránt az angol diplomácia is. Maga Malborough herceg, útban XII. Károly szászországi hadiszállása felé, áprilisban átutazott Bécsen, és Huyszen bécsi orosz megbízott jelentése szerint figyelmeztette az osztrák minisztereket, hogy ne csináljanak semmit, ami „kiválthatná a svéd király elégedetlenségét” [58]. Ilyen körülmények között az orosz ajánlat süket fülekre talált Bécsben, habár halogatták az elutasító választ.

Reálisnak tartotta-e az orosz diplomácia Bécshez intézett kérésének teljesítését? Aligha. Annál is inkább, mert Huyszen részletes jelentéseiből tisztában volt az angol–osztrák állásponttal. A segítség felajánlása a magyarok ellen és Savoyai Eugén meghívása a lengyel trónra inkább azt a célt segítette, hogy szítsa az ellentéteket XII. Károly és a császár között, megakadályozza a svédek és a szászövetség közeledését.

Európa uralkodói egymás után ajánlották fel hadseregeiket a császárnak a „magyar lázadás” elfojtására. Fentebb már említettük II. Ágost ajánlatát és azt, hogy szóba jött még a szultán segítsége is. 1704 elején, mint a bécsi angol kiküldött jelezte, a svéd követ is felajánlotta csapatait a császárnak [59]. I. Péter cár sem akart elmaradni a többi uralkodótól, hiszen a szabadságharc céljai, vagy éppen antiabszolutisztikus jelszavai aligha váltották ki Oroszország korlátlan uralkodó cárijának rokonszenvét. Ugyanakkor I. Péter realizmusára vall, hogy tárgyalásokat kezdett a „lázadók” vezetőivel is. Az általa vezetett orosz diplomácia elgondolásaiban helyt kapott mint tárgyaló- és szerződő fél Rákóczi, jóllehet hivatalosan még XIV. Lajos sem ismerte el (aki a legközvetlenebbül volt érdekelve a küzdelemben), és nem is kötött vele szerződést. Az orosz közeledés okainak megértéséhez bizonyára figyelembe kell venni az orosz és a magyar érdekek fent vázolt egybeesését bizonyos nemzetközi kérdésekben. Számolni kellett azzal is, hogy a Rákóczi-szabadságharc majd négyéves háborújával s katonai sikereivel kivívta Európa népeinek elismerését [60]. Mindez biztosította Magyarország helyét a nemzetközi politika porondján. Kétségtelenül I. Péter politikai és diplomáciai tehetségére vall, hogy felismerte a szabadságharc nemzetközi jelentőségét, és beillesztette ezt külpolitikai elgondolásaiba.

A kérdéssel foglalkozó egyes történészek, így például Gaspariková szlovák történétíró, mint I. Péter hibás lépését értékeli tárgyalásait a magyarokkal, mivel a közeledésnek nem voltak meg az alapjai. Gaspariková szerint csak Péter diplomáciai járatlanságával magyarázható váratlan és hirtelen közeledése a magyarokhoz, mely kárt okozott mind a két félnek, mert elterelte a svéd király figyelmét Bécsről [61]. Itt nem tekintjük célunknak, hogy kifejtjük

ez utóbbi állítás tarthatatlanságát (XII. Károly komolyan soha sem gondolt Bécs megtámadására), csak rá akarunk mutatni a magyar—orosz tárgyalások közvetlenebb előzményeire, mert azok beleilleszkedvén az orosz—magyar közeledés kialakulásába, azt mutatják, hogy a tárgyalások megkezdése nem hirtelen elhatározásból történt, hanem egy bizonyos folyamatnak következménye volt.

Az orosz—magyar közeledés kialakulása szempontjából figyelemre méltó az az ajánlat, amelyet II. Ágost tett Rákóczinak még 1706 elején, amikor a lengyel uralkodó I. Péter szövetségese volt. Ekkor Ágost kilátásba helyezte közvetítését kapcsolatok létesítése érdekében, Rákóczi és az orosz cár között [62]. Nincs kizárva, hogy az ajánlatot Ágost az orosz diplomácia tudtával tette meg, amely már ekkor számolhatott Rákóczi népszerűségével Lengyelországban, vagy pedig éppen a Portán levő magyar követek oroszellenes izgatása nyugtalanította.

Figyelemre méltó az a hír is, amely a „Vedomosztyi” c. lap 1707. február 4/15. számában jelent meg, és arról tudósít, hogy Lengyelországban már az év elején szó volt arról, hogy a cár segítségével Rákóczit válasszák meg a lengyel trónra. A szóban forgó tudósításban (január 4-i krakkói keltezésű) arról van szó, hogy Ágost lemondása után „a lengyelek nagy része kijelentette, hogy a cár őfelsége segítségével új választást fog eszközölni, és egyiket és másikat is ajánlották, de különösen Rákóczi fejedelmet” [63]. Sajnos, nem állt módunkban áttanulmányozni a lengyelországi orosz követ jelentéseit, melyek pontos választ adhatnának rá, mikor is merült fel először a cár oldalán álló lengyel mágnások között Rákóczi jelöltsége. Mindenesetre az újsághírből is látszik, hogy erről szó volt már több hónappal a tárgyalások megkezdése előtt.

PERÉNYI az orosz—magyar tárgyalások kezdetét május elejére teszi, mikor Magyarországra érkezett Corbé Dávid [64].

Szerintünk helyesebb, ha ezeknek kezdetét Du Prés őrnagy megérkezésével kapcsoljuk össze. MÁRKI írja: „... mielőtt a fejedelem Korbét fogadhatta volna, Erdélybe jártakor fogadta... a cár emberét (voltaképpen Mensikov küldöttét) Du Prés” [65].

Du Prés, orosz szolgálatban álló francia tiszttá utasítását március 30-án (április 10-én) állították ki, és megbízása az volt, hogy keresse fel Des Alleuit, a Rákóczi mellé küldött francia követet, és az ő révén közvetítésre kérje fel XIV. Lajost a cár és a svéd király között [66]. A valóságban ez csak ürügy lehetett, hiszen a cárnak lett volna más módja továbbítani ezt a kérést, és gondoljuk, hogy találhatott volna erre más megfelelőbb helyet is, mint a forrongó Magyarország. Du Présnek volt egy március 31-én kiállított német nyelvű ajánlólevele is Mensikovtól a fejedelem címére [67]. Másrészt Rákóczinak Debrecenből Bercsényihez intézett május 5-i leveléből tudjuk, hogy a fejedelem megbeszéléseket folytatott az orosz küldötttel s az utóbbi biztosította a cár jóakarataról, akitől, mint Rákóczi írta „minden jót várhatunk” [68].

Corbé május 1-i utasítását csak Du Prés visszatérése után állították ki, aki bizonyára jelezte Rákóczi pozitív érdeklődését a további tárgyalások iránt. Tehát nem hibázunk, ha Du Prés megbeszéléseit a fejedelemmel az orosz—magyar tárgyalások kezdetének vesszük. Rákóczi komolyan is vette ezeket a tárgyalásokat, és jellemző, hogy már április 15-én, rögtön Du Prés meg-

érkezése után utasította isztanbuli követeit, ne sürgessék többé a Portán a háborút az oroszok ellen [69]. Ugyanaznap értesítette hivatalos levélben a cárt és külön Golovin kancellárt, hogy elfoglalta Erdély fejedelmi székét [70].

Mikor a cár elindította Du Prést Magyarországra, még javában folytak a tárgyalások Bécsben, és a cári udvar még nem kapta meg Savoyai Eugén elutasító válaszát a lengyel jelöltségre vonatkozólag. Ez azt mutatja, hogy az orosz diplomácia nem fűzött valami vérmes reményeket a bácsi tárgyalásokhoz.

Itt felmerül egy másik kérdés. Mennyiben van igazuk azoknak a történészeknek [71], akik úgy vélik, hogy I. Péter csak azért bocsátkozott tárgyalásokba a magyarokkal, hogy ezáltal nyomást gyakoroljon a bécsi udvarra és általában a nagyszövetség tagjaira. Hiszen tudjuk, hogy az angolok hamar tudomást szereztek a magyarokkal folyó tárgyalásokról és kérdéssel is fordultak a cárhoz, aki nem tagadta ezeket, kijelentvén: „Akármely uralkodó maga és országának nyereségét és hasznát tartja szem előtt” [72]. Ilyen alapon a bécsi tárgyalásokat is lehetne úgy értékelni, hogy azokkal csak éket akartak verni a svédek és az osztrákok közé. Ugyanakkor a magyarországi tárgyalásokon az orosz diplomaták nem titkolták, hogy folynak megbeszélések Bécsben. Corbé utasításában pedig egyenesen szó volt Savoyai Eugén lengyel trónra jelöltetéséről, akinek megválasztása „a franciákra nézve is, de legfőképpen Rákóczi-ra volna káros” [73].

Mi volt fontosabb a cárnak: a bécsi vagy a magyarországi tárgyalások sikere? Másrészt melyik eredményes kimeneteléhez fűzött több reményt? Mi úgy gondoljuk, hogyha I. Péter reálisan értékelte az esélyeket, a magyar utat járhatóbbnak tartotta. Bár ez az út egyenesen még nem vezette ki Oroszországot diplomáciai elszigeteltségéből.

Vázoltuk az oroszok érdekeltségét a tárgyalásokban. A Rákóczi-szabadságharc ismert belső és nemzetközi problémái (kibékülés a szerbekkel, a szabadságharc nemzetközi jogi helyzete stb.) a másik oldalon érlelték a közeledést, mely a diplomáciai kapcsolatok felvételéhez és később a varsói szerződés megkötéséhez vezetett.

JEGYZETEK

- [1] Ráday Pál iratai. Budapest. I—II. 1955—1961. A nemzetközi kapcsolatokra vonatkozó anyagot BENDA KÁLMÁN rendezte sajtó alá.
- [2] PERÉNYI JÓZSEF, II. Rákóczi Ferenc és I. Péter cár diplomáciai kapcsolatainak kezdetei. Magyar—oroszl történelmi kapcsolatok. Budapest, 1956, uő. Franciszek Rákóczy II. i tron Polski (1707—1709). Mediaevalia w 50 rocznic pracy naukowej Jana Dobrowskiego. Warszawa, 1960, uő. Proiets de pacification europeene de F. Rákóczi en 1708—1709. Annales Universitatis Budapestinensis de Rolando Eötvös nominata e. Sectio historica. t. VI. Budapest, 1964; BENDA KÁLMÁN, Rákóczi és a Vatikán. Történelmi szemle. 1959. 1. sz.; uő. II. Rákóczi Ferenc török politikájának kezdetei. (1702—1705), Történelmi Szemle 1962. 2. sz., uő. Le projet d'alliance hungaro—suédoprussienne de 1704. Studia Historica. 25. Budapest 1960; J. I. STERNBERG, Ruszko—Vengerszkie otnosenyie perioda Poltavskoj pobedi. Szb. Poltavszkaja Pobeda. M. 1959.; VÁRADI-STERNBERG JÁNOS, Ukrainev, Péter cár követe Magyarországon. 1708-ban. Századok 1959. 2—4. sz.
- [3] Szbornyik Ruszkovo Imperatorszkovo Isztoricseszkoivo Obscseszta. T. 34. Szpb. 1881. sztr. 408—14. (A továbbiakban: Szbornik RIO.)
- [4] A. V. FLOROVSKIJ, Ruszko—avsztrijskie otnosenyija v epochu Petra Velikovo. Acta Universitatis Carolinae. II. Historica. 1955. v. Praze. 1955. sztr. 7.

- [5] Diplomacseszkaja beszeda kn. B. I. Kurakina sz. knyazem Ragoci. Archiv knyazja F. A. Kurakina. KN. 5. Szaratov. 1894. sztr. 18.
- [6] Szbornik RIO. 61. I.
- [7] Sz. M. SZOLOVJEV, Isztorija Roszii sz. drevnyejsich vremen. Kn. 8. M. 1962. sztr. 37. (A továbbiakban: Szolovjev VIII.)
- [8] Piszma i bumagi imperatora Petra Velikovo T. 1. Szpb. 1887. sztr. 261 (A továbbiakban: Piszma i bumagi.)
- [9] Az orosz jelentések ó-stílus után.
- [10] Piszma i bumagi II. k. 65.
- [11] TAKÁTS SÁNDOR, II. Péter cár magyar nevelője. A magyar múlt tarlójáról. Bp. é. n. 369—79; A. V. FLOROVSKIJ, I. A. Zejkan — nasztavnyik imperatora Petra II. Karpatoruszskij szbornyik. Uzsgorod. 1930. 112—22.
- [12] L. ESZE TAMÁS, Acta Reviczkyana. Levéltári Közlemények. Bp. 1954. 161.
- [13] J. I. STERNBERG, Novi materiali pro Ivana zejkana. Tezi dopovigeyj ta povidomlennyija. Uzsgorodskij Gyerzsavnyij Universitet. Szerija Iszoriczna. III. Uzsgorod 1959. sztr. 49—54.
Több levelet fedezett fel a levéltárban VÁRKONYI ÁGNES, a kuruckor ismert kutatója, amelyek arról tanúskodnak, hogy Zékány levelezett olyan személyekkel, akik később aktívan részt vettek a kuruc felkelésben. A publikálásra váró levelek fotókópiáját Várkonyi eljuttatta e sorok írójához, amiért köszönetünket fejezzük ki.
- [14] Piszma i bumagi II. 680.
- [15] Lásd Bercsényi levelét Rákóczihoz 1708. január 31-én. Archivum Rakoczianum. I. oszt. V. köt. 530.
- [16] Archivum Rakoczianum II. oszt. I. köt. 81—2.
- [17] Centralnij Goszudarsztvennij Archiv Drovnyich Aktov. Moszkva. Avsztrijskie gyela. 1704 god. gyelo 3. p. 33.
Régi okmányok Központi Állami Levéltára. Moszkva. Osztrák ügyiratok. 1704. év, 3. sz. 33. (A továbbiakban: Moszkvai Központi Levéltár.)
- [18] Uo. 4. sz. 611.
- [19] Golicin bécsi jelentéseit az új naptár szerint keltezi.
- [20] Uo. 76.
- [21] Uo. és 119.
- [22] Szövege: „A franciák felbújtatására és a lengyel slachta Sieniawski és Potocki támogatásával, akik mintegy 200 embert adtak, május 3-án megérkezett Rákóczi (Rágóczi) és társa Bercsényi (Berdzsényi) és betört a határmenti magyar városokba. Ott ő azon emberekkel három hetet tartózkodott, mindaddig, amíg ugyanilyen fajta tolvaj embereket háromszázat, vagy még többet összegyűjtött és köztűtük sok svéd és százsz köztűt katoná van és sokat pénzzel csábítottak el. Mintegy 500-an a határon át a magyar alföldre léptek, ahol váratlanul megtámadván a szegény földművelő és méhészkedő embereket és rettegésbe hozva őket, néhány százat megnyert, másokat pedig, akik hozzá nem csatlakoztak és vele nem mentek, egytől-egyig rablással és tüzzel tönkre tett. Azon helyeken néhány napot tartózkodott és pátenseket írt, amelyeket több mérőföldre köröskörül lejtutatott, igérvén akármilyen rendű népnek örökre kötetlenséget és szabadságot, ugyancsak mentességet az adó és illetékpénz fizetésétől és szabad vallásyakorlást. Habár sokat ígért, azonban kevés embert tudott maga oldalára csábítani és látván, hogy azon pátensei rossz hatást gyakoroltak és bűncselekményekre vezettek, mindent amit csak tudott azokon a helyeken felégetett. És azon vidékre küldtek neki Lengyelből 12 zászlót, amelyre a francia és az ő Rákóczi címere van hímezve és azon zászlókat az utakon kitétte hirdetménnyel és ott azok akik csatlakoznak hozzá, személyesen átvehetik a pénzt és ott hirdetik, hogy rettegés és gondolkozás nélkül álljanak be hozzá. Ennek következtében azon népek napról napra szaporodnak. S köztűk nagy részben cigányok, kozákok és mindenféle más országbéli emberek vannak és már fel a Tiszán a Duna folyóhoz közelednek és mindenütt irgalom és kímélet nélkül rabolnak és rombolnak. Azok az emberek, akik a pártjukra nem akarnak állni, a fosztogatás elől az erdőkre, a nagy városokba és a várakba menekülnek és azon ellenszegülők közül a beérkezett hírek szerint 600-at meggyilkoltak. De azon tűz napról napra ezekkel növekszik, mert Rákóczi francia támogatással ver pénzt a saját neve alatt és az emberek közt széjjel osztja és ezért itt nem kis veszélyben vannak, mert haszonlesés és erőszak következtében sok falu és város hozzá csatlakozik és napról napra mind több fegyvert szereznek és így nagy részűk: fegyverrel van. És ha hamarosan azon tűz nem csitul el, nagy zavarban és kellemetlenségben lesz része a császári-udvarnak, mert emiatt más

- országokból a hadak nagy részét, mely a franciák és a bajorok ellen volt irányítva, visszavonják és már több ezer katona Tírol és Bajor földről Magyar földre lett irányítva. Arról pedig, hogy a tavasz óta 600 lázadó megölték és hogy milyen helyiségeket romboltak le, az előbbi levelekben minden világosan jelentve van. Azon lázadók közül, akik rablás végett a török határon átszöktek, mintegy ezert megölték.” Uo. 78.
- [23] Moszkvai Központi Levéltár. Moszkvai Központi Levéltár Osztrák ügyiratok. 1704. év 4. sz. 28.
- [24] Uo. 38. kk.
- [25] Vedomosztyi 1704. No. 11.
- [26] Moszkvai Központi Levéltár osztrák ügyiratok 1704. év 4. sz. 53.
- [27] Vedomosztyi 1705. 5. sz. 1706. 21. sz.
- [28] Moszkvai Központi Levéltár. I. Péter kabinetje. VI. könyv, II. rész 1706. év, 725.
- [29] Vedomosztyi 1703. 4. és 5. sz.
- [30] Uo. 6. sz.
- [31] KRILOVA T. K., Ruszko—turekie otnosenyija vo vremja Szevernoj vojni. Isztoricieszkie zapszki. Kn. 10. sztr. 261.
Ugyanezt jelezte az isztanbuli angol követ, Sutton is. L. Archivum Rakoczianum. II. Oszt. I. 37, 52—3.
- [32] KRILOVA T. K., Ruszkaja diplomatyija na Boszfore. Isztoricieszkie zapszki. Ku. 65. sztr. 254.
- [33] Erről ugyanakkor egyöntetűen beszéltek a francia—osztrák és velencei követjelentések a török fővárosból. Ráday Pál Iratai I. köt. 122.
- [34] Moszkvai Központi Levéltár. Török ügyiratok. 1704. 2. sz. 8—9. l. Két magyar megbízott február 3-i szultáni kihallgatásáról tudósított Talman osztrák ügyvivő is. BENDA KÁLMÁN szerint erről „semmilyen más adatunk nincs s valószínűleg téves értesülés”. (BENDA KÁLMÁN, Rákóczi Ferenc török politikájának első évei. Történelmi Szemle 1962. 2. sz. 198.) Véleményünk szerint az orosz követ jelentései bár lehetséges, hogy ugyanabból a forrásból származnak, mint az osztrák ügyvivőé, valószínűvé teszik a magyar küldöttek jelenlétét.
- [35] Moszkvai Központi Levéltár. Török ügyiratok. 1704. 2. sz. 25—6.
- [36] KRILOVA, Ruszkaja diplomatyija . . . 254.
- [37] Moszkvai Központi Levéltár. Török ügyiratok. 3. sz. 40.
- [38] Uo.
- [39] Uo. 188—9.
- [40] Uo. 243.
- [41] KRILOVA, Ruszkaja diplomatyija 254—5.
- [42] Moszkvai Központi Levéltár. Török ügyiratok. 1804. 3. sz. 173—4.
- [43] Moszkvai Központi Levéltár. Török ügyiratok. 1704. 3. sz. 213.
- [44] BENDA KÁLMÁN, II. Rákóczi Ferenc, török politikájának első éve 203.
- [45] SZOLOVJOV i. m. VIII. köt. 64.
- [46] Moszkvai Központi Levéltár. Török ügyiratok. 1704. év, 3. sz. 173—4.
- [47] L. BENDA KÁLMÁN, II. Rákóczi Ferenc török politikájának első éve. Történelmi Szemle 1962. 2. sz.
- [48] Pizma i bumági II. 346.
- [49] BENDA i. m. 206.
- [50] Az utasítás április 30-án Péterváron lett kiállítva. Moszkvai Központi Levéltár. Török ügyiratok. 1704. év, 3. sz. 286.
- [51] BENDA i. m. 206.; l. még: Le projet d’alliance hungaro—suédo-prussienne de 1704. c. cikkét.
- [52] SZOLOVJOV VIII. 299.
- [53] Uo. VIII. 165—6.
- [54] Uo. VIII. köt. 166..
- [55] NYIKIFOROV L. A., Ruszko—anglijszkie otnosenyija pri Petre I. M. 1950. sztr. 30.
- [56] Uo. 45. o.
- [57] KRILOVA T. K., Roszija i „Velikij sojuz”. Isztoricieszkie zapszki. Kn. 13. sztr. 127.
- [58] Moszkvai Központi Levéltár. Osztrák ügyiratok. 1707. 4. sz. 233.
- [59] Ch. Whitworth 1704. február 27-i jelentése Bécsből. Archivum Rakoczianum II. oszt. I. köt. 148—53.
- [60] A „Vedomosztyi” c. lap többször hírt adott a kurucok katonai sikereiről. Így például 1705-ben a lap jelentette, hogy a kuruc hadseregben 70 ezer katona van, s közülük 30 ezer reguláris had. Vedomosztyi. 1705. 32. sz.

- [61] A. GAŠPARIKOVÁ, Povstanie Rákocziho a slovania. Sbornik Filozofickej Fakulty Univerzity Komenského. Roč. VII. Cis 55. Bratislava 1930.
- [62] Ráday Pál Iratai I. köt. 543.
- [63] „Vedomsztyi” 1707. 4. sz.
- [64] PERÉNYI JÓZSEF i. m. 72.
- [65] MÁRKI SÁNDOR, Nagy Péter cár és II. Rákóczi Ferenc szövetsége 1707-ben. Értekezések a történeti tudományok köréből. XXIII. köt. VI. füzet. Budapest. 1913. 30.
- [66] Piszma i bumagi V. 556—557; MÁRKI i. h.
- [67] Moszkvai Központi Levéltár. Magyar ügyiratok. 1707. év, 1. sz. 1.
- [68] Archivum Rakoczianum I. oszt. I. köt. 73.
- [69] Ráday Pál Iratai. II. köt. 150—1.
- [70] Uo. 154.
- [71] Erre céloz FLOROVSKIJ i. m. 18.
- [72] KRILOVA, Roszija i . . . sztr. 119.
- [73] Idézem: MÁRKI SÁNDOR i. m. 28.

СОБЫТИЯ ПРЕДШЕСТВОВАНИЯ РУССКО-ВЕНГЕРСКИМ ПЕРЕГОВОРАМ В 1707 ГОДУ

Я. Варади—Штернберг

Автор исследует мало освещенную в историографии проблему Освободительной войны Ракочи: русско-венгерские связи в 1703—1707 гг. Автор опирается на материалы оригинальных источников и современной печати. Он указывает на переговоры за кулисами и на то, как дипломаты некоторых стран стремились использовать освободительную войну в своих интересах. Автор характеризует и освободительную войну и стремления Петра I. в связи с развитием польских, французских, шведских и турецких событий. Автор сообщает особенно важные данные о русско-австрийских, русско-турецких и австрийско-турецких отношениях и переговорах. Путем раскрытия сложной сети европейской политики. Автор показывает пути и причины, приведшие к русско-венгерскому сближению и переговорам.

VORGESCHICHTE DER RUSSISCH—UNGARISCHEN UNTERHANDLUNGEN VON 1707

Von

J. VÁRADI—STERNBERG

Auf originale Quellen und zeitgenössische Druckschriften gestützt behandelt Verfasser ein mangelhaft geklärtes Problem der Rákóczi-Freiheitskämpfe: die russisch—ungarischen Beziehungen in den Jahren 1703—1707. Es werden die hinter den Kulissen geführten Unterhandlungen besprochen und gezeigt, wie die Diplomaten der einzelnen Länder bestrebt waren, den Freiheitskampf für ihre eigenen Zwecke auszunützen. Sowohl der Freiheitskampf als Peters I. Bestrebungen sind in Verbindung mit der Entwicklung der polnischen, französischen, schwedischen und türkischen Verhältnisse dargestellt. Besonders wichtige Daten werden über die russisch—österreichischen, russisch—türkischen, französisch—türkischen und österreichisch—türkischen Beziehungen und Unterhandlungen erbracht. Die Arbeit führt durch dieses komplizierte Netzwerk der europäischen Politik die Wege und Gründe vor, die zur russisch—ungarischen Annäherung und zum Abschluss eines Vertrages führten.